

ІСТОРІЯ ПОЛІТИЧНИХ ТА ПРАВОВИХ ВЧЕНЬ

Ячменська М.М.

студент,

Науковий керівник: Зикін А.С.

кандидат філософських наук, доцент,

Одеський національний університет імені І.І. Мечникова

ОРГАНІЗАЦІЯ ВЕРХОВНОЇ ВЛАДИ ЗА ТОМАСОМ ПЕЙНОМ

Головне та першочергове завдання, що стоїть перед кожною розвинутою державою, полягає у постійному удосконаленні державного апарату, оскільки забезпечення належного та ефективного функціонування системи органів державної влади є основою та гарантією для забезпечення прав, свобод та інтересів людини і громадянина. Будівництво правової та демократичної держави неможливе без визначення шляхів та способів організації верховної влади. Процес організації державної влади не є однорідними і різняться в кожній країні в залежності від її історичного, соціального, економічного розвитку. Наразі в багатьох країнах державний лад знаходиться в перехідному етапі або ж потребує удосконалення, так як не відповідає міжнародним стандартам та демократичним ідеалам у зв'язку з відсутністю конституційного встановлення поділу владних повноважень, збалансування компетенцій органів державної влади, наявністю поляризації інтересів політичних сил, що представляють різні гілки верховної влади, та відсутність між ними узгоджених позицій. Такі чинники, безумовно, вказують на недостатню зрілість демократії.

Визначення ефективної моделі управління сучасної держави, що відповідатиме демократичним засадам, неможливе без узагальнення поглядів мислителів-попередників та аналізі здобутків та прорахунків їх концепцій. У зв'язку з цим доцільно звернутись до правових та політичних поглядів представника республіканізму, письменника, філософа, не менш відомого публіциста-пропагандиста Томаса Пейна в частині аналізу роздумів щодо оптимальної моделі організації верховної влади.

Серед найбільш відомих праць Томаса Пейна, які без перебільшення можна вважати науковою цінністю та історичним надбанням, належать: «Здоровий глузд» (1776 р.), «Американська криза» (1776-1783 рр.), «Права людини» (1791-1792 р.), «Вік розуму» (1794 р.), «Аграрна справедливість» (1797 р.), «Дослідження про основні принципи державної влади» (1799 р.), «Конституційна форма» (1805 р.) та ін.

Політико-правові ідеї Томаса Пейна були предметом дослідження багатьох вчених-теоретиків, таких як: Н.М. Гольдберг, М.П. Баскин, В.Л. Паррингтон, Б.С. Громаков, В.В. Согрин, А.М. Деборін, К.С. Рукшина, О.А. Кислова,

А.Л. Сагалова та інші. Разом з тим, необхідно зазначити, що науковцями, в основному, досліджувались питання біографічних даних мислителя та загальні питання його поглядів щодо держави та права. Питання організації державної влади досі не були предметом дослідження, тому необхідно приділити уваги зазначеній проблематиці.

Пейн в своїй всесвітньовідомій праці «Права людини» (1791 р.) притримується підходу недоцільності поділу верховної влади. Свою позицію він обґрунтовує наступним чином. Ціллю діяльності будь-якої влади має бути утвердження та забезпечення єдиного суспільного блага для всього народу. Тому, зважаючи на єдність мети державної влади, повністю відпадає необхідність встановлення поділу влади та встановлення механізмів стримувань однієї влади перед іншою. Тобто, народна воля не може бути представлена різними органами влади, оскільки такий поділ веде до її обмеження. Також вказує, що система стримувань та противаг є перепорою до «спокійного» здійснення політичної діяльності в напрямку досягнення єдиного народного блага [1, с. 196].

Слід зазначити, що мислитель притримувався позиції щодо підконтрольності та підзвітності виконавчої влади законодавчій, тим самим обмежував вплив та втручання виконавчої влади у виключну компетенцію законодавчої. Розвиваючи зазначену думку, Пейн зауважував, що саме Конституція країни має стати тим мірилом, яке встановлює чіткі межі повноважень органів державної влади, їх структуру та порядок обрання, тобто при дотриманні усіх нормативних положень Конституції щодо заборон втручатись у виключну компетенцію іншої гілки влади, узурпація влади законодавчою гілкою стає неможливим. В іншому випадку, така влада визнається тиранічною та має бути змінена [2, с. 14].

Наразі у сучасному розумінні основою правової держави є встановлення такої моделі управління державної влади, яка буде базуватись на основі принципу взаємодії, взаємозалежності та взаємопроникненні гілок державної влади. Кожна демократична країна намагається забезпечити рівновагу компетенції державних органів та попередити зловживання владою.

Таким чином, з аналізу праці Томаса Пейна «Права людини» дійсно можна стверджувати про прогресивність його ідей та лозунгів, оскільки автор засуджував тиранічні форми правління, що обмежували народний суверенітет, проголошував встановлення республіканського устрою. Однак, на сьогоднішньому етапі розвитку суспільних відносин його ідеї в частині розподілу повноважень державних органів та заперечення концепції системи стримувань та противаг не набули актуальності в демократично розвинутих країнах. Дійсно, владні інститути не мають втручатись у компетенцію один одного, оскільки як виконавчий, так і законодавчий органи незалежні в своїй діяльності, але згідно теорії Томаса Пейна виконавча влада є неначе похідною від законодавчої та повністю їй підконтрольна, що може призвести до зловживання нею своїми повноваженнями. Погляди Томаса Пейна щодо функціонування органів державної влади, співвідношення їх повноважень, створюють передумови до узурпації влади представницьким органом та

закладають підґрунтя до нівелювання принципу взаємної підконтрольності та відповідальності одного державного органу перед іншим. Державна влада в країні має будуватися на принципах взаємного контролю та збалансування державно-владних повноважень.

Список використаних джерел:

1. Пейн Т. Права людини / Томас Пейн; пер з англ. І. Савчака; Центр гуманіст. дослідж. Львів. нац. ун-ту ім. І.Франка. – Львів : Літопис, 2000. – 283 с.
2. Сагалова А.Л. Томас Пейн и Уильям Коббет: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 07.00.03 / А.Л. Сагалова. – Санкт-Петербург, 2000. – 20 с.